

Tinus Blatter in Graz

Inleiding

Van mijn moeder Fien van Berlo-Verswijveren ontving ik een uitgebreide verzameling briefkaarten, voornamelijk afkomstig van haar vader Toon Verswijveren en haar grootvader Tinus van de Mortel. Ze zijn tussen pakweg 1900 en 1955 geschreven. Ik heb ze nooit geteld, maar het moeten er enkele honderden zijn.

Hoewel er ook kaarten tussen zitten die Toon en Tinus zelf hebben geschreven, zijn verreweg de meeste aan hen gericht. Ze geven een fraai tijdsbeeld door de foto's van de plaatsen waar ze vandaan komen en door wat de afzenders erop hebben geschreven. Er zijn bijvoorbeeld 31 kaarten afkomstig van militairen uit de Eerste Wereldoorlog.

Er zitten ook negen kaarten tussen van Tinus en Paula Blatter. Tinus was de broer van mijn overgrootmoeder Fien Blatter, de vrouw van Tinus van de Mortel. Ze zijn geschreven tussen 1902 en 1919 en zijn extra interessant, omdat ze allemaal uit Graz in Oostenrijk komen. Tinus Blatter was daarheen geëmigreerd. Niemand wist waarom, maar er deden wel vage geruchten de ronde. Zo zou hij in Graz met een vrouw van adel zijn getrouwd.

Ik houd mij al enkele jaren met genealogie bezig en kwam op mijn zoektocht in contact met Frans Blatter uit Venlo. Frans is al jaren bezig met het uitzoeken van de stamboom van de Blatters, in Nederland maar ook daarbuiten. Alle Nederlandse Blatters, Bladders en Platters stammen af van Jan Blatter en Josephine Decatoir. Frans heeft ontdekt dat Jan in de buurt van de Bodensee in het huidige Duitsland is geboren. Josephine komt uit Wallonië. Samen zijn ze via Parijs en het huidige België in Nederland terecht gekomen.

Frans wist ook het een en ander over Tinus Blatter, kleinzoon van Jan en Josephine. Samen zijn we kort voor haar dood bij Annie Blatter, een oude vriendin van mijn moeder, geweest die veel verhalen uit de familie Blatter kende en over oude foto's beschikte. De trouwfoto van Tinus en Paula op bladzijde 4 is bijvoorbeeld van haar afkomstig. Een bezoek aan mijn - inmiddels overleden - oom Janus Verswijveren bracht een brief uit 1900 boven tafel, die Tinus en Paula Blatter hebben gestuurd naar Tinus van de Mortel en Fien Blatter.

Frans had al het nodige over Tinus' jongere jaren in Nederland ontdekt. Ook over de eerste jaren van Tinus in Oostenrijk wist hij het een en ander. Maar hij wist weinig van de periode in Graz. Wat hij wist, was afkomstig uit correspondentie met instanties in Oostenrijk.

Op de kaarten schreef Tinus Blatter regelmatig zijn adres. In de periode 1902-1919 heeft hij er vier gehad. Door Frans' correspondentie wisten we dat er nog een vijfde adres was, waar Tinus heeft gewoond.

Dat alles prikkelde mijn fantasie. Vier van de vijf adressen bleken volgens routeplanners op internet nog te bestaan. Hoe zou het er nu uitzien? Ik was benieuwd of het Graz van de Ansichtkaarten van Tinus Blatter nog herkenbaar was. En hopelijk kwam ik wat meer over Tinus te weten.

In juni/juli 2009 zijn mijn vrouw Gon van der Werff en ik een week in Graz geweest. Het is een prachtige stad met verbazend weinig toeristen. Als inwoners van Nijmegen voelden we ons in

De Slotbergtrappen in Graz, in de Eerste Wereldoorlog aangelegd door krijgsgevangenen en soldaten van Oostenrijk-Hongarije.

deze studentenstad snel thuis: veel cultuur, veel oude gebouwen, veel winkels en horeca. Er zijn - voor buitenlandse begrippen - veel fietsvoorzieningen.

Een van de eerste dingen die we deden, was het zoeken van alle bestaande adressen. Met behulp van de TomTom was dat een fluitje van een cent. Dankzij het stadsarchief van Graz kwamen we achter het verdwenen adres. Ook werd duidelijk dat het bedrijf, waar Tinus heeft gewerkt, een zeer bekende en gerenommeerde boekhandel en reisbureau was. Pas twee jaar geleden is het opgeheven. Een bezoek aan het centrale kerkhof leerde ons dat Tinus in hetzelfde graf rustte als zijn eerste vrouw Paula.

Over Tinus zelf zijn we weinig extra te weten gekomen. Alles wat bekend is, komt uit kerk- en gemeentearchieven en natuurlijk van de teksten, die hij op de Ansichtkaarten en in de brief uit 1900 heeft geschreven.

Alles wat we hebben, is verzameld in dit boekwerk. De teksten van de eerste twee hoofdstukken zijn nagenoeg geheel geschreven door Frans Blatter. Ook de meeste andere feitelijke gegevens heeft hij opgespoord. De overige teksten zijn van mijn hand, evenals de foto's uit 2009. De makers van de oude foto's zijn meestal niet bekend. Als dat wel zo is, staat de naam bij de foto. Pieter Koolen heeft de foto's van de brief uit 1900 gemaakt. De plattegrond van het kerkhof is afkomstig van het *Zentralfriedhof* in Graz. De plattegrond van Graz komt van internet.

Nijmegen, augustus 2009.

René van Berlo

Foto voorpagina: Zicht vanaf de Slotberg in Graz.

Helenaveen

Martinus Henricus Blatter, roepnaam Tinus, wordt op zaterdag 23 juli 1864 geboren in Helenaveen, een veendorp in de Peel op de grens van Noord-Brabant en Limburg. Hij is het vijfde kind van Frans Blatter en Elisabeth Bremer. De drie eerste kinderen zijn al gestorven als Tinus wordt geboren. Van de in totaal twaalf kinderen van Frans en Elisabeth zullen er zes volwassen worden.

Frans is eind februari 1856 uit Dedemsvaart (Overijssel) naar de Peel getrokken om te werken in de nieuwe veenkolonie Helenaveen. Ook Elisabeth komt over. Op 2 december 1856 trouwen ze. De Blatters of Bladders vormen een ware familie van turfstekers: al Frans' broers werken in het veen, in Drenthe, Overijssel en de Peel. Ook de vier volwassen geworden zonen van Frans zullen in het veen terecht komen.

Werken in het veen

Tinus is een latertje. Pas op 19-jarige leeftijd komt hij voor het eerst voor in de weeklijsten van de *Maatschappij tot ontginning en verving der Peel genaamd Helenaveen*. In de weeklijsten worden tijd, kosten, geproduceerde hoeveelheden en alle werkzaamheden van de maatschappij geregistreerd. Tinus gaat in december 1883, voor tachtig cent, één dag werken en moet daarvoor 'kruiwagens ophalen'. Enkele weken dorst hij voor 75 cent per dag klaver. Dan komt hij in februari 1884 gedurende zes weken wat langer werken bij de maatschappij. Hij voert allerlei werkzaamheden uit, zoals 'land omspaden, hout uitkruien, klaver dorsen, haver dorsen, mest omzetten'. Dat laatste tegen vijf cent per vierkante meter. Hij doet bijna 97 vierkante meter.

Daarna houdt Tinus het een tijdje voor gezien. Hij komt weer terug in de tweede helft van dat jaar en gaat werken in de turfstrooifabriek van de maatschappij. Hij mag daar latten zagen voor de verpakking van de balen turfstrooisel. Het zaagloon bedraagt tien cent per honderd gezaagde latten. Zo zaagt hij, gedurende de eerste week van januari 1885, 7640 latten en krijgt daarvoor 7,64 gulden uitbetaald. Het latten zagen gaat hem kennelijk goed af; hij verdient er goed mee en doet dit tot eind maart 1888. Daarna is hij ruim vier jaar weg bij de maatschappij.

In augustus 1892 gaat hij weer bij de maatschappij werken, ook weer in de turfstrooifabriek. Hij staat dan op een weekloon van negen gulden. De andere arbeiders in de fabriek krijgen per

Groeten uit Helenaveen, brug met directeurswoning, begin 20ste eeuw.

kubieke meter of per uur uitbetaald. Het uurloon bedraagt elf cent per uur. Hoewel hij op weekloon staat, is hij niet de opzichter van de turfstrooifabriek. Dat is A. van Breda die voor toezicht een vast weekloon krijgt van twaalf gulden. Toch moet hij, zolang als hij op weekloon staat, wel een rol als ploegbaas hebben gehad. In mei 1893 komt zijn jongste broer Sjef (14 jaar en Joz. geschreven in de weeklijst) wat zakcentjes verdienen door voor vijftig cent één dag boodschappen te komen doen voor de turfstrooifabriek. In juli 1893 is Tinus een maand weg. Hij blijft daarna tot het einde van dat jaar op het weekloon van negen gulden staan. Dan ontdekt hij waarschijnlijk dat hij met latten zagen meer kan verdienen. Voortaan wordt hij weer op stukloon uitbetaald. Soms werkt hij ook met een ploegje mensen en kan dan meer verdienen. Enkele malen moet zijn ploeg ook 'latten spijkeren' en 'doek spijkeren' of 'hout lossen'.

In de eerste week van november 1895 is Tinus voor het laatst op het werk en verricht samen met zijn broer Sjef 'loopwerk' voor tien cent per uur.

Volgens de gegevens van de burgerlijke stand van de gemeente Deurne laat Tinus zich uitschrijven uit de gemeente en vertrekt op 28 mei 1897 naar Hardenberg in Overijssel.

Waarom weg?

Waarom vertrekt Tinus uit Helenaveen? Hij heeft daar werk, verdient goed en woont nog bij zijn moeder thuis (vader is inmiddels overleden), waar ook nog zijn broers Jan, Sjef en zijn zusters Fien en Bets wonen (Frans jr. is het huis uit). Volgens de verhalen was Tinus Blatter een grote, knappe en charmante vent. Hij was kennelijk ook een weerspanning type, die zijn eigen gang ging. Men wist nooit goed wat men aan hem had.

Dat hij graag zijn eigen gang ging, mag ook blijken uit het feit dat hij tenminste een maal met justitie in aanraking komt. Op 30 januari 1895 wordt aan de officier van justitie medegedeeld dat is opgemaakt 'Proces verbaal tegen M.H. Blatter, lattenzager, wegens een overtreding'. Er wordt niet bij vermeld om wat voor een overtreding het ging.

Tinus ging veel met paarden om en daarom werd hij in het dorp wel *de Piquer* genoemd. Hij leerde ook paardrijden aan de dames van goeden huize uit de Peel, 'voornamen families'. Zo leerde hij de dochters van de directeur van de maatschappij paardrijden. Hij ging met die dochters nogal vrij om, wat in die tijd niet getolereerd werd. Mogelijk is dat de reden geweest dat hij 'maar weg moest'.

Detail van een kaart van Helenaveen, getekend tussen 1878 en 1882.

Admont

In Hardenberg wordt Tinus op 31 mei 1897 ingeschreven, waarbij hij als beroep *onderbaas in Veenderij* opgeeft. Op dezelfde dag wordt hij ook weer uitgeschreven wegens vertrek naar Oldenburg in Pruisen. Waarschijnlijk is Tinus begin 1899 rechtstreeks vanuit Oldenburg naar Oostenrijk gegaan.

Op 10 april 1899 schrijft Joseph van de Griendt, vanuit het hoofdkantoor van *The Griendtsveen Moss Litter Co. Limited* te Rotterdam, aan de hoofdpzichter van de veenderij in het gebied onder Asten, de Heer P.J. Smeets, het volgende:

Wij ontvingen Uw schrijven van 7 d. m. Uit Weenen hoorden wij in langen tijd niets meer.

Het schijnt dat Cüpers die vroeger te Griendtsveen en nu te Oostenrijk is, andere menschen buiten ons om daarheen haalt. Zoo vernamen wij nog dat hij de broer van Bladder, die te Almeloo is, naar Oostenrijk zou gaan en daarvoor geld had gezonden gekregen. Wij willen aan Weenen onze diensten niet opdringen en beschouwen daarom hunne aanvraag om een arbeider alsmede om Uwe hulp aldaar, als vervallen.

(‘Bladder’ is hetzelfde als ‘Blatter’. Beide schrijfwijzen komen in diverse documenten voor.)

De Maatschappij Helenaveen had echter al vele jaren eerder contact of zakelijke relaties met veenbedrijven in Oostenrijk. In een brief van 2 juli 1884 schrijft de directie in ‘s Hertogenbosch aan de hoofdpzichter te Helenaveen:

*In een vorig schrijven berichtte Lunenburg, dat de eerste pers over 3 weken, de andere wat later gereed zou zijn. Die voor Oostenrijk bestemd over 14 dagen. In een thans ontvangen brief bericht men, dat wij die uit Oostenrijk wel even zouden kunnen krijgen, doch dat als dan het oud materieel daaraan niet te gebruiken is. Aan de nieuwe voor Oostenrijk kan men het ook niet aanbrenge-
gen. Vandaar dat wij een geheel nieuwe pers zouden krijgen en dus meerdere onkosten voor een mogelijk gering tijdsverschil in levering. Wat dunkt U?*

Het moet hier gaan over persen zoals in gebruik in turfstrooisel-fabrieken.

Martinus Blatter is inderdaad, zoals men vermoedde, naar Oostenrijk vertrokken. Hij gaat naar Admont, Steiermarken, waar men in die tijd ook actief was met het vervenen van hoogveen. Hij wordt daar tot *Torfstechermeister* benoemd.

Getrouwd

In Admont ontmoet hij zijn vrouw, Pauline Josepha Meichenitsch, Ze trouwen op zondag 10 september 1899.

In het Trauungsbuch Band VII, seite 222, 10 september 1899,

De trouwfoto van Tinus Blatter en Paula Meichenitsch. Wie de oudere dame en heer zijn, is onbekend. Het zijn in ieder geval niet de ouders van bruid of bruidegom.

van het *Dekanatspfarramt* te Admont staat opgetekend:

Martin Heinrich Blatter, Torfstechermeister, geboren am 23 Juli 1864 in Deurne Nr. 23, Pfarre Helenaveen, Diözese Breda, Provinz Nord-Brabant im Königreich Holland und dorthin zuständig; ehelicher Sohn des Franz Blatter, gewesen Torfstichaufsehers in Helenaveen, und der Elisabeth, geborene Bremer, beide katholisch, der Vater tot, die Mutter lebt in Helenaveen.

Seine Frau: Pauline Josefa Meichenitsch, Zahlkellnerin im Gasthof Buchbinder in Admont Nr. 4 und dort wohnhaft; geboren in Marburg an der Drau, Allerheiligengasse Nr. 59 ½ am 4 Mai 1874 als Uneheliche Tochter der katholischen Magd Maria Meichenitsch unbekanntem Aufenthalts.

Neuer gemeinsamer Wohnsitz: Admont 126.

Trauungspriester:; P. Anselm Schmid, Pfarrvikar in Admont.

Graz

Op 2 juni 1900 verhuizen Tinus en Paula naar Graz. Op 8 november schrijven ze een brief naar Fien Blatter en hun nieuwe zwager Tinus van de Mortel, die op 3 en 6 november 1900 getrouwd zijn (respectievelijk burgerlijk en kerkelijk).

Een Oostenrijksch klaverblad van vier dat brengt gewis geluk.

Graz den 8/11 1900

Beminde zwager en zuster!

Tot ons genoeg hebben wij uw schrijven ontvangen, en gezien dat gij het dan eindelijk gewaagd hebt, en in het Huwelijkschuitje zijt in gestapt.

En daar dit een ieders streven is, zoo is hier ook volstrekt niets daartegen. Ik twijfel er in het minst niet aan, Gij beiden zult wel zorgen dat het schuitje zoo veel mogelijk, midden door het water gaat en niet in de wal loopt. Wij hoopen en wenschen van ganschen harte, dat het u nooit berouwen zal dat gij dezen grooten gewichtigen stap gedaan hebt, Verder wenschen wij u nochmaals van ganschen harte dat gij beiden in al uwe ondernemingen gelukkig zijn moogt, dat gij uwe verdere levensjaren in geluk en tevredenheid met elkaar moogt doorbrengen en dat de Goede God u ten allen tijde mogen helpen en bijstaan en U zijne rijkste zegen schenken zal.

Lieve zwager en zuster gij zult misschien wel denken dat het gekheid of liever pluimstrijkkerij van mij is, als ik u zeg dat ik zeer blij ben dat gij beiden tegenzijdig elkander voor eeuwig uwe harten geschonken hebt.

Het is werkelijk waar; toen ik uw brief las en zag dat gij getrouwd waart; is mij het woord God zij dank uit de mond gevallen 1e wijl ik overtuigd ben dat mijne zuster een in alle opzichten goeden Man en 2e daar ik weet dat ook gij Martinus eene u passende en goede vlijtige en brave Vrouw gekregen hebt. Als gij beiden elkander trouw terzijde staat waaraan ik niet twijfel, dan moet het u goed gaan of het wil of niet. Ik herhaal dan nogmaals mijn God zij dank en geef u /Martinus/ hiermede mijn volste verzekering dat het tot mijn grootste genoeg is dat ik de eer heb u mijn zwager te moogen noemen, en verplicht mij hiermede u met de meeste liefde en achting als mijn zwager te erkennen.

Vergun mij lieve zwager en zwagerin dat ik mij met een kleine bede tot u wend. Wij mochten namelijk zoo graag van u beiden eene pphotografie hebben. Als het mogelijk is zoo hoopen wij dat gij ons die wel toezenden wilt. Mijn vrouw mocht zoo graag hare familie zien, daar dit echter in wezenlijkheid niet mogelijk is dan ten minste op eene pphotografie.

Mijne vrouw schrijft u eigenhandig een paar regels hieronder, natuurlijk Duitsch maar ge zult het wel kunnen lezen.

Herzliebster Schwager und Schwagerin!

Ich wünsche Euch viel Glück und Segen, in Euren jungen Ehestand. Ich wünsche Euch das erste Jahr schon ein Zwillingpaar und dan so weiter das zweite Jahr ein Drillingpaar. Ich und Heinrich sind noch immer sehr brav und haben noch keine. Wir leben auch ohne Kinderrecht. Glücklich. Sende Euch noch tausend Herzensgrüsse. Eure Schwägerin Paula.

Wenn Gottes Wille ist so werde ich wohl auch einmal nach Holland kommen, um Euch alle meine liebsten Schwager

und Schwägerinnen persönlich zu begrüßen. Ich freue mich auf die Zeit wann ich einstens meine ganze Verwandtschaft kennen lernen werde.

Ich bitte Euch auch vielfach sendet uns eine Fotografie von Euch dass ich Euch wenigstens auf den Bild sehen kann. Wenn es nur nicht gar so weit wäre zu Euch hin, dann wäre ich schon längst einmal dort gewesen um die Heimat van meinen lieben Heinrich zu sehen. Mir hat Gott mein Ehemanderl wohl sehr weit hergeschickt, im grünen Steirerland zwischen hohe Berge und Felsen habe ich Ihm gefunden, und gleich war Er mein und jetzt lass ich Ihm nicht mehr aus so lang mein Herz noch schlägt. Nun grüsse ich Euch nochvielmals herzlich und verbleibe Eure Euch stets liebende treue Schwägerin Paula.

Mijne vrouw noemt mij niet Martinus; maar Heinrich en ik ben daar al zoo aan gewoon dat ik mij steeds als Heinrich onderschrijf.

Nogmaals Lieve Zwager en Zuster leef gelukkig en schrijf ons noch eens spoedig terug hoe of het u in den huwelijksstand bevalt.

Hartelijk Groetend van zwager en zwagerin Heinrich en Paula.

Trouwfoto van Tinus van de Mortel en Fien Blatter.

te moogen maaken, en verplicht
 mij hierna te met de meeste
 liefde en achting als mijn zwager
 te erkennen.

Zesamen mij lieve zwager en zwagerin
 dat ik mij met een klein gedeelte
 u wensde. Wij mochten namelijk
 zoo graag van u beiden een foto-
 grafie hebben. Als het mogelijk is
 zoo hoop ik dat gij er om die wel
 tegen den wil. Uwvroude mocht
 we graag hare familie zien. Daar dat
 echter in wezenlykheid niet mogelijk is
 dan ten minste op een fotografie.
 Uwvroude schijnt te eigenhandig
 die een paar regels hiervan, na-
 melijk Duitse maar ze zult het niet
 kunnen lezen.

Herlichste Schwager und Schwagerin!
 Ich wünsche Euch viel Glück und Segen in
 Euren jungen Ehestand. Ich wünsche Euch
 das erste Jahr schön ein Zwillingssporre und
 das zweite das große Jahr ein Drillingssporre.
 Ich und Heinrich sind noch immer sehr bei der
 haben noch keine. Wir leben auch ohne Kinderrecht
 glücklich. Liebe Euch noch, Eure
 Tante, Lucie Schwagerin Paula.

Pagina 4

Es war den 8/11 1900

Bemindte Zwager en Zuster!

Tot ons geroegen hebben
 wij uw schrijven ontvongen
 en gezien dat gij het dan eindelijk
 uw waagde, het en in het Nieuwe
 Tijdschriftje jekt in gestapt.
 En daar dat een ieders streven
 is zoo is hier ook welbrecht niet
 daartegen. Ik twijfel er in
 het minst niet aan. Gij beiden
 zult met zorgen dat het schied
 u zoo best mogelijk, midden
 door het water gaet en niet in
 de wal loopt. Wij hoop en

Pagina 1

wenschen van ganscher harte dat
 het u nooit berouwen zal dat
 gij deze groote gewichtige
 stap gedaan hebt, Verden menschen
 wij u wenschen van ganscher harte
 dat gij beiden in al uwe onderne-
 mingen gelukkig zijn moogt, dat
 gij uwe verdere levensjaren in ge-
 luk en tevredenheid met elkaar
 moogt doorbrengen en dat de
 Goede God u ten allen tijde
 moge helpen en bystaan en Uw
 gijne rijkste gagen schenke zal.

Lieve zwager en zuster gij zult
 misschien wel denken dat het
 gekheid of liever pleimstryk
 ken van mij is, als ik u zeg
 dat ik geen blij ben dat gij bei-
 den tegengelijk elkanter een

Pagina 2

harten verhonken hebt.
 Het is merkelyk maar; toen ik
 uw brief las en zag dat gij
 getrouwd waart; is mij het woord
 God zij dank uit de mond
 gevallen. Ik wil ik voortgaan
 dan dat mijn zuster een ^(malerij) geschilder
 alleen en te zien ik weet dat ook
 gij Martine een u sponsende en
 goede stytige en brave Vrouw
 gekregen hebt. Als gij beiden
 elkanter trouw bezijde staat
 waaraan ik niet twijfel, dan
 moet het u goed gaan of het
 wil of niet. Ik herhaalt dan
 nogmaals mijn God zij dank
 en geef u Martine hierna
 mijn volste verzekering dat het
 het mijn grootste geroegen is dat
 ik de eer heb u mijn zwager

Pagina 3

Wenn Gottes Wille ist so werde ich wohl auch
einmal nach Holland kommen, um Euch
sollte meine liebsten Schwäger und Schwägerinnen
persönlich zu begrüßen. Ich freche mich
auf die Zeit wann ich einstens meine gan-
ze Verwandtschaft kennen lernen werde.
Ich bitte Euch auch vielmals sendet uns eine
Fotografie von Euch, dass ich Euch wenig-
stens auf dem Bild sehen kann. Wenn
es nur nicht gar so weit wäre zu Euch hin,
dann wäre ich schon längst einmal dort ge-
wesen um die Heimat von meinen lieben Hein-
rich zu sehen. Mir hat Gott mein Ehemann
derl wohl sehr weit hergeschickt, im grünen
Steirerland zwischen hohen Berge und Felsen
habe ich Ihn

Pagina 5

gefunden, und gleich war Er mein und ich
dass ich Ihn nicht mehr aus so lang mein Herz
noch schlägt. Nun grüße ich Euch noch vielmals
herzlich und verbleibe Eure Euch stets
liebende treue Schwägerin Paula

Meine Vrouw noemt mij niet Mar-
tinds; maar Heinrich en ik ben daer
al zoo aan gewoon dat ik mij steeds
als Heinrich onderschrijf.

Hoogmaal, Lieve Zwager en Zuster
leef gelukkig en schrijf ons noch
eens spoedig terug hoe u het is in
den hemelystand veralt.
Hartelyk Groetend van Zwager en Zwagerin
Heinrich. Paula

Pagina 6

Graz, Panorama.
Neue Radetzkybrücke.

Op 27 augustus 1902 schrijft Tinus Blatter een kaart naar zijn zwager en zus. De kaart komt op 30 augustus aan. De adressering is:

*WeE Heer M, van de Mortel
te
Helenaveen
Holland*

Op de kaart staat een foto van de nieuwe Radetzkybrug met op de achtergrond de Slotberg van Graz. De tekst luidt:

Graz 27/8

Waarde Zwager en Zuster

*Hoe gaat het u met elkaar?
Hopentlijk tog nog goed gezond. Bij ons is alles nog op het oude
Wees zoo goed en schrijf ons nog eens een paar regels met al het nieuws van de Peel.
In korts kunt ge een brief van ons verwachten*

*Hartelijk Groetend
Tienus en Paula!*

Adres Leitnergasse No 26 in Graz

Het pand staat er nog steeds. Volgens het stadsarchief van Graz is het in 1893 gebouwd. Het is in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd. Dat is te zien aan de gedeeltelijk gladde gevel. Bij de naoorlogse opbouw had men geen geld en tijd om verwoeste panden in hun oorspronkelijke staat te herbouwen. Graz hanteert echter het oorspronkelijke bouwjaar als de fundamenten er nog waren.

Gasse is het Duitse woord voor steeg. Dat kan in Graz verwar- ring opleveren. Er zijn veel hoofdstraten die *Gasse* heten. Er zijn overigens ook veel *Straßen*. Het onderscheid is voor een buiten- staander niet duidelijk.

Het huidige pand bestaat uit zestien appartementen, die allemaal

het huisnummer 26 hebben. Dat is in Graz gebruikelijk. Het hele pand heeft één nummer, onafhankelijk van het aantal woningen in dat pand. De woningen worden niet, zoals in Nederland, apart genummerd. Er is ook geen onderscheid in 26a, 26b et cetera.

In het stadsarchief van Graz komt Tinus niet voor als bewoner van dit pand. Dit geldt voor alle adressen waar hij gewoond heeft. Dat is niet ongebruikelijk. Alleen de hoofdhuurder of eigenaar werd geregistreerd. Tinus Blatter was kennelijk onderhuurder.

De locatie van het pand is te vinden op de plattegrond van Graz, die als bijlage is toegevoegd.

Leitnergasse 26 in 2009.

Gruß aus Graz.
Albrechtsbrücke mit Francis-
kanerkirche und Schloßberg.

Op 14 juni 1903 stuurt Tinus Blatter een kaartje in verband met de geboorte van Marie van de Mortel. Het komt twee dagen later aan.

Wele
Heer M v.d. Mortel
te Helenaveen
Holland

Waarde Zwager en Zuster! Wij Gratuleeren U Hartelijk met de vermeerdering van uw gezin en hopen dat alles goed gezond is. Wees zoo goed en schrijf ons spoedig en uitvoerlijk hoe het gaat.

Hartelijk groetend Tinus en Paula

Onze adres is Karlauerstrasse No 2 in Graz. Oesterreich

Het pand aan de Karlauerstraße 2, waar Tinus en Paula gewoond hebben, bestaat niet meer. Het huidige pand dateert uit 1928.

Karlauerstraße 2 in 2009.

Maria Eliabeth van de Mortel is geboren op vrijdag 17 april 1903. Ze is het tweede kind van Tinus en Fien. Het oudste kind is dan al dood. Het is slechts elf dagen oud geworden. Na Marie zullen er nog drie kinderen volgen. Twee sterven na enkele maanden. Alleen zus Bets wordt volwassen.

Marie van de Mortel zal op 4 februari 1926 trouwen met Toon Verswijveren. Ze is de oma van de samensteller van dit boek.

Marie van de Mortel als jonge vrouw.

Gruß aus Graz. Allmwarte.

Adreszide van de Ansichtkaart. De postzegel is verwijderd.

In 1903 komt er nog een kaart. Deze komt aan op de 24ste, maar de maand is onleesbaar.

Waarde Zwg
 Nevensgaande zend ik u een kruisband met 1 Schillers gedichten op bladzijde 215 is het begin van die Glocke. Hoopentlijk voldoet dit aan uw verlangen. Hartelijk Groetend
 Heinrich en Paula.

Bovenstaande kaart uit 1905 heeft Tinus Blatter naar zijn moeder Elisabeth Blatter-Bremer gestuurd.

Aan;
 Mej. Wedw. F Blatter
 Helenaveen
 Holland

Graz, den 12/3 05
 Lieve Moeder, Broer en Zuster! Hoe gaat het met u allen? Laat noch eens wat van u hooren. Wij maken het nog goed en wenschen u het zelfden. Bijzondere nieuwigheden kan ik niet meedeelen. Zijt intuschen Hartelijk Gegroet van ons beiden. Tinus en Paula.
 Graz Karlauerstrasse No 2

Op de adreszide heeft iemand in potlood geschreven: Ik weet ook niet of Karlauerstrasse No 2 of Gastachgasse is.

Elisabeth Blatter-Bremer, de moeder van Tinus Blatter.

Nieuwjaarskaart 1909.

Volkstelling 1910

In de Grazer volkstelling van 1910 komt Tinus Blatter voor op Zl.: 101.573:

BLATTER Martin, Geschäftsdienst, geb. am 23.7.1864 in Hellenaveen/Holland, röm.kath., zuständig nach Dauerne/Hellenaveen/Holland, verheiratet am 10.9.1899 in Admont mit Pauline N. (geb. am 4.5.1874 in Maburg/Drau, Stmk.), Kinder: keine.

Rond die tijd verhuizen Tinus en Paula naar de Stiftsgasse 5 in het centrum van de stad. Het pand was onderdeel van het klooster van de *Dominikaninnen* en dateerde van vóór 1785. Het huis is verloren gegaan bij een bombardement in november 1944 en is niet herbouwd. Ook de Stiftsgasse bestaat niet meer. Het was een zijstraatje van de Salzamtgasse, die nog wel bestaat.

Schade door het bombardement van november 1944. De foto is van de omgeving Salzamtgasse/Stiftsgasse. (Foto Rudolf Weissmann)

Graz 2 Jan 1909.

Beste Tinus en Fien!

Wij wenschen u alle ook veel Geluk en Zegen in het Nieuwe Jaar. Tot ons Genoegen hebben we gezien dat ge het alle nog goed maakt. Wij maken het Goddank ook heel goed. Wij Groeten u allen Hartelijk Tinus en Paula!

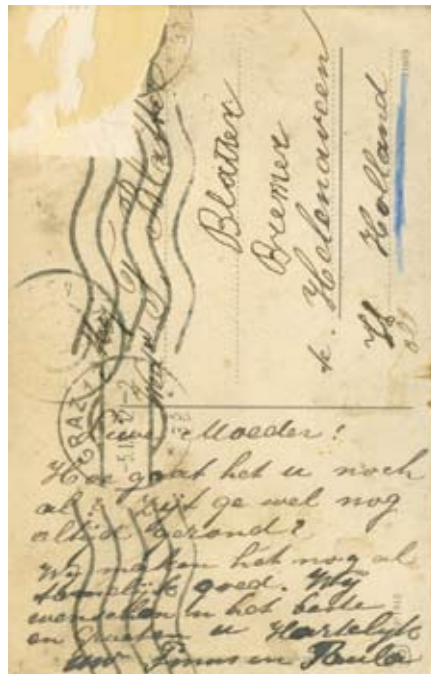
Foto's uit 2009 van de Salzamtgasse en van een binnenplaats achter deze gasse. Hier moet de Stiftsgasse zijn geweest.

Op 5 september 1912 stuurt Tinus Blatter twee kaarten naar Helenaveen, een naar zijn moeder en een naar zus Fien en zwager Tinus van de Mortel.

*Mej. Wedw. F. Blatter
te Helenaveen
Holland*

*Lieve Moeder!
Hoe gaat het u noch al? Zijt ge
wel nog altijd gezond?
Wij maken het nog al tamelijk
goed. Wij wenschen u het beste
en Groeten u hartelijk.
uw Tinus en Paula*

Maria Trost bei Graz

*WeE Heer M. van de Mortel
te Helenaveen
Holland*

*Graz 5/9 1912
Waarde Zwager en Zuster.
Hoe gaat het u alle nog al? Ho-
pentlijk gezond. Ik waar 8 wo-
chen in 't bet. Ik hoop echter in
14 dagen weer gezond te zijn.
Overigens is alles nog al bei 't
oude. Wij Groeten u alle Harte-
lijk en hoopen in korts nog eens
wat van u te vernemen.
uw Tinus en Paula.*

*Ons adres is thans in Graz Stifts-
gasse No 5*

Graz Burgtor mit Statthaltere

Eerste Wereldoorlog

Dan breekt de Eerste Wereldoorlog uit (1914-1918). Graz ligt in Oostenrijk-Hongarije, dat de oorlog zal verliezen.

Tijdens de oorlog stuurt Tinus Blatter een nieuwjaarskaart naar de Van de Mortels. Deze zijn in 1913 verhuisd van Helenaveen naar Halsteren in West-Brabant.

De kaart is afgestempeld op 17 december, maar het jaartal is niet te lezen. De kaart heeft extra stempels: in donkerblauw *Zensuriert* en in roze *K.U.K. Zensurstelle W. Zensuriert*.

*WelE Heer M. van de Mortel
Noordbrabantsch Christe. Boerenbond
te Halsteren
Holland*

Beste Tinus en Fien en Kinderen.

*Bij den aanvang van 't Nieuwjaar wenschen we u allen veel Geluk en Zegen. Hoe gaat het u nog al? Wij hopen dat ge alle nog goed gezond zijt. Wij maken het ook nog heel goed. Wij zijn gezond en tot heden hebben we nog geen honger hoeven te lijden. Wees zoo goet ons ook nog eens een paar regels te schrijven. Hartelijke Groete van uwe Tinus en Paula.
in Graz Stiftsgasse 5 Oesterreich*

Werk

Tinus Blatter werkt bij boekhandel en reisbureau Kienreich. Hij is daar *Geschäftsdienner* en later *Expeditior*. Het adres is Sackstraße 6. Het pand ligt midden in het centrum, vlakbij het belangrijkste plein, de Hauptplatz.

Kienreich was volgens het hoofd van het stadsarchief een gerenommeerde en zeer bekende zaak. Het bedrijf heeft tot 2007 bestaan.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog is het voor boekhandel en reisbureau Kienreich een drukte van belang. Mensen lezen in de etalages de nieuwste berichten van het front. Verschillende vrouwen dragen rouwkleding.

Voormalige boekhandel en reisbureau van Kienreich aan de Sachstraße 6 in 2009. De verbouw van de winkel is begonnen.

Graz vom Lustbühel.

Meldingsplicht

Tinus Blatter moest zich als buitenlander ook melden bij de politie. Er bestaat een *Meldezettel* in der *Melderegistratur der ehem. k.k. Polizeidirektion Graz 1892-1925* (nu in het stadsarchief van Graz):

Martin Heinrich Blatter, Privat bzw. Geschäftsdieners, geb. 1864 in Helenaveen, zuständig nach Zwolle, kath., verhairatet mit Paula N. (1874) zwischen dem 2.6.1900 (Ankunft aus Admont) und dem 5.4.1917 (Abmeldung bzw. weitere Vermerke fehlen) in Graz unter verschiedenen Adressen, zuletzt in der Grazbachgasse 10, gemeldet.*

Het huidige pand aan de Grazbachgasse 10 dateert uit 1867. Het is onduidelijk of het in de Tweede Wereldoorlog beschadigd is geraakt en na de oorlog is herbouwd.

Zoals op de plattegrond in de bijlage te zien is, is de Grazbachgasse verre van een steeg. Het is een van oudsher belangrijke weg in (vroeger om) de stad.

Grazbachgasse 10 in 2009.

Op 27 december 1919 stuurt Tinus Blatter een nieuwjaarswens naar Halsteren. De aanhef van de kaart is gericht aan Tinus, Fien, Marie en Bets van de Mortel, maar hij informeert ook naar zijn moeder, die in 1917 bij de Van de Mortels is komen wonen.

*WeE Heer M, van de Mortel
Noordbrabant Christ. Boerenbond
te Halsteren
Holland*

Daar haaks op: *Prov. Noordbrabant*

*Beste Zwager Zuster en Kinderen
Wij wenschen u alle van harte een Zalig Nieuwjaar. Hoe gaat het met u alle nog al? Is moeder ook noch al zoo tamelijk gezond? In korten zal ik u eenen langen brief schrijven. Intusschen hartelijk gegroet van uw Tinus en Paula*

... is Graz Grazbachgasse 10 Oesterreich

Het is de laatste kaart van Tinus Blatter uit het archief van Tinus van de Mortel. Gezien de compleetheid van dit archief, dat loopt tot zijn dood in 1934, ziet het er naar uit dat Tinus Blatter sindsdien geen kaart meer heeft gestuurd. De reden is onbekend. Heeft het iets te maken met de dood van Paula?

Overlijden Paula

Op maandag 6 maart 1922 sterft Paula in de *Sonderheilanstalt Feldhof* nabij Graz. Ze is 47 jaar. Drie dagen later wordt ze begraven op het *Zentralfriedhof* in Graz.

Rosa Sternad

Op maandag 27 november 1922 trouwt Tinus Blatter voor de tweede keer. In band 32, pagina 125 van het trouwarchief van de Grazer stadsparochie *Zum Heiligen Blut* staat:

Am 27.11.1922 heiratete Martin Heinrich Blatter, wohnhaft Graz, Grazbachgasse 10, r.kath., geb. 23.7.1874, Beruf: Expeditor bei der Fa. Kienreich, geb. in Deurne, Pfarre Helenaveen, Distrikt Asten, Diözese Breda, Holland, zuständig Graz, ehelicher Sohn der kath. Ehegatten des † Aufsehers Franz Blatter u. der Elisabeth, geb. Bremer, unbekannt, wo und ob am Leben; Witwer nach der im Feldhof zu Graz am 6.3.1922 verstorbenen Pauline Blatter, geb. Meichenitsch.

Die Braut: Rosa Sternad, r.kath., geb. 3.3.1884 in Mahrenberg, Bez. Windischgratz, öst. Staatsbürgerin, Beruf Damenschneiderin; Tochter der kath. Inwohnerin Antiona Sternad, unbekannt, wo und ob am Leben.

Beistände: Felix Schnur, Gastwirt u. Karl Bayes, Postbeamter.

Het huwelijk houdt geen stand. Ruim drie jaar later scheiden ze. Uit hetzelfde archief:

Gerichtlich geschieden Bezirksgericht Graz 3.3.1926 Ne VIII 135/2.

Op zaterdag 28 september 1940 trouwt Rosa Sternad met haar tweede man (Standesamt Graz, Fam.Buch 3189).

Laatste jaren

Tinus Blatter woont de laatste jaren van zijn leven in de Zeillergasse 25. Het huis is in 1861 gebouwd en bestaat nog steeds. Het pand bestaat uit tien appartementen.

Op maandag 30 december 1940 sterft Tinus Blatter. In het *Standesamt Graz*, Sterbebuch Zl. 4984/1940, staat:

Verstorben am 30.12.1940 in Graz, Riesstraße 1 (= Landeskrankenhaus) der Geschäftsdieners Martin B l a t t e r, katholisch, wohnhaft in Graz, Zeillergasse 25, geboren am 23.7.1864 in Helenaveen/Holland, Vater: Franz Blatter, Mutter: Elisabeth, geb. Bremer, verheiratet am 27.11.1922 in Graz, Hauptstadtpfarramt zum Hl. Blut, mit Rosa, geb. Sternad.

Het Landeskrankenhaus in Graz, geopend in 1913. (Foto uit ongeveer 1915, fotograaf H. Kölz)

Tinus Blatter is 76 geworden. Kinderen heeft hij niet gekregen. Op vrijdag 3 januari 1941 wordt hij begraven op het *Zentralfriedhof* in Graz, in het graf waar ook zijn eerste vrouw Paula ligt. De exacte plek is vak 7b, rij 11, plaats 29. Het graf is inmiddels geruimd. Nu ligt hier Alfred Weber.

De kerk op het Zentralfriedhof van Graz. Een plattegrond van het kerkhof staat op de volgende pagina.

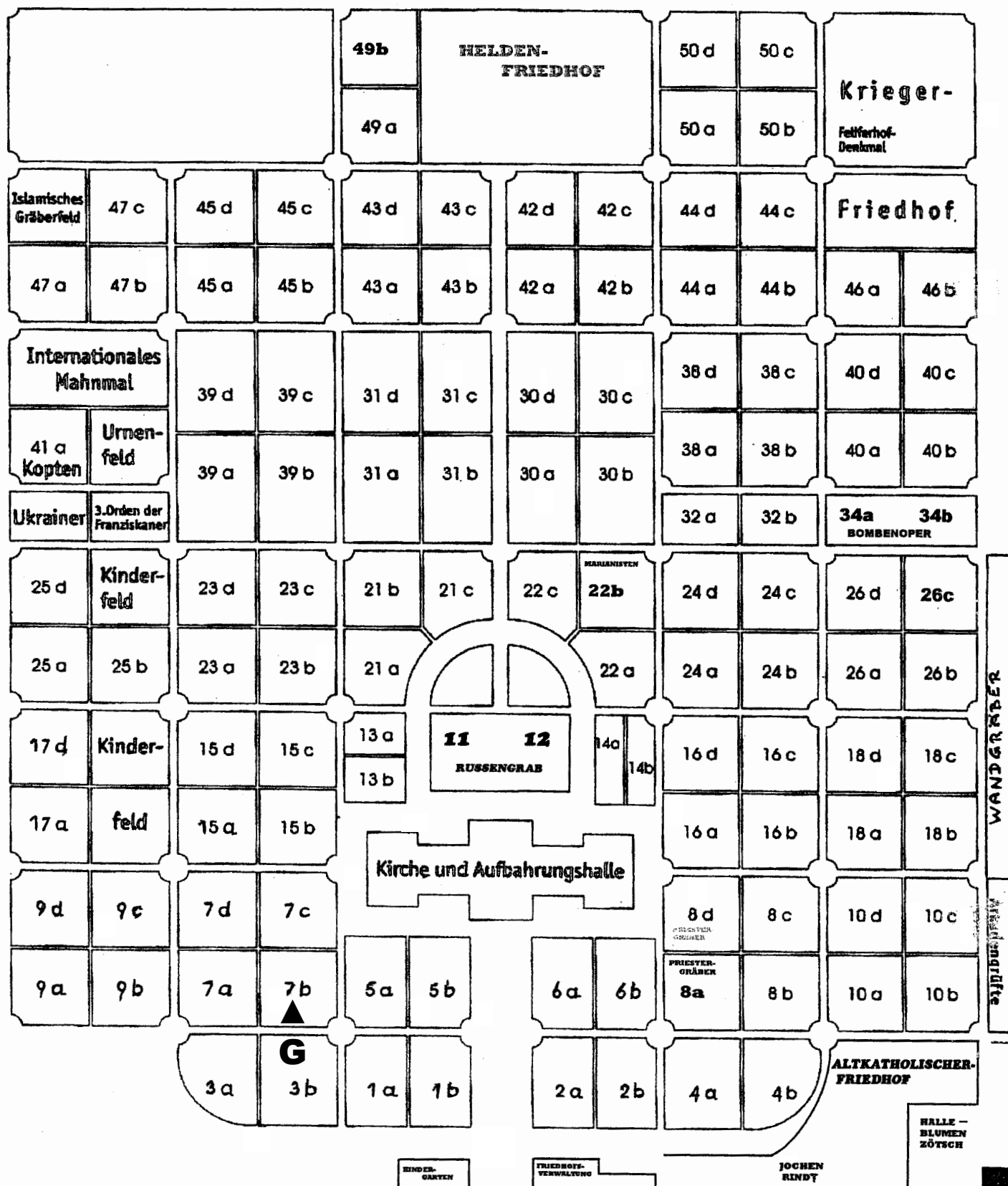

Zeillergasse 25 in 2009.

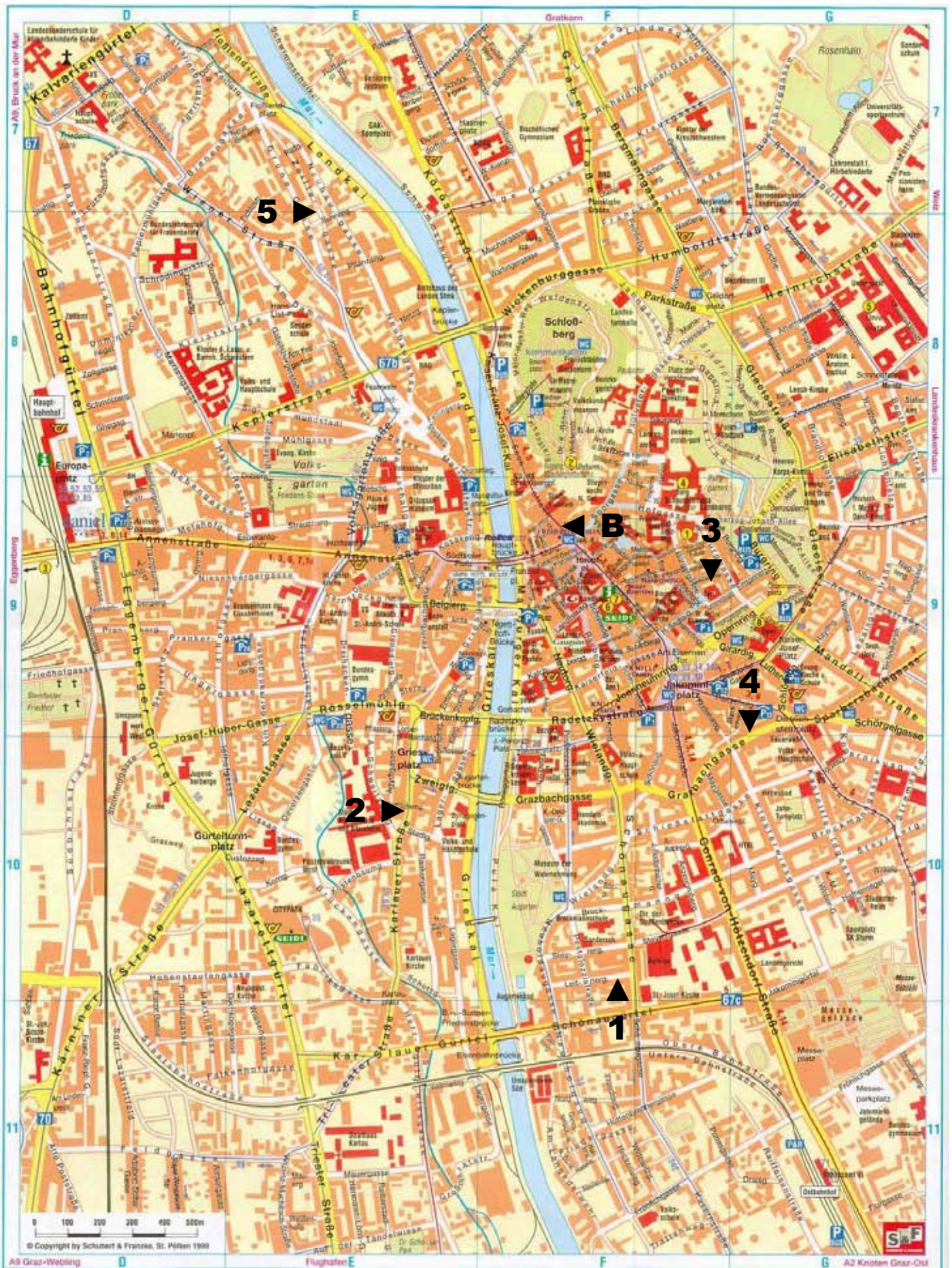
Het graf van Alfred Weber. Hier lagen vroeger Tinus en Paula Blatter.

Plattegrond Zentralfriedhof Graz

G. Het graf van Alfred Weber. Hier lagen vroeger Tinus en Paula Blatter.

Bijlage: Plattegrond Graz

- 1. Leitnergasse 26
- 2. Karlauerstraße 2
- 3. Stiftsgasse 5 (bestaat niet meer)

- 4. Grazbachgasse 10
- 5. Zeillergasse 25
- B. Boekhandel en reisbureau Kienreich, Sackstraße 6

Bronnen

Frans Blatter, Venlo

P. Bruno Hubl, Dekanatspfarramt Admont 1981

Dr. Marauschek, Leiter der Stadtarchiv Graz 1981

Josef Müller, Stadtpfarrgemeinde zum Heiligen Blut Graz 1982

Dr. Werner Walter Strahalm, Leiter der Stadtarchiv Graz 2009

Medewerkster Zentralfriedhof Graz 2009

Brief en Ansichtkaarten uit Graz 1900-1919, Tinus Blatter en Paula Meichenitsch

Graz 1860-1960 Album

Neues aus Alt-Graz, Karl Albrecht Kubinzky